

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆԸ ԵՎ ԴՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԱՆԿՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏՈՒՄ *

Արմեն Աղաբաբայան

Բանալի բառեր` տնտեսական միություն, տարածաշրջան, անդամակցություն, համագործակցություն, երկկողմ և բազմակողմ ձևաչափեր, երկխոսություն, անվտանգություն, անվտանգային քաղաքականություն, տնտեսական ներուժ:

Յուրաքանչյուր պետության համար անվտանգությունը խաղաղ և բնականոն գոյության գլխավոր նախապայմանն է: Ներկայումս բազմաթիվ երկրների պետական բյուջեների զգալի մասը հատկացվում է հենց անվտանգության ապահովման համակարգին՝ ազգային անվտանգության երաշխավորմանը: Հայաստանի Հանրապետության համար անվտանգությունը առանձնակի դեր և նշանակություն ունի, ինչը պայմանավորված է մի շարք պատմաքաղաքական իրողություններով, հատկապես կարելի է ընդգծել արդի շրջանում հարևան երկու երկրների հետ ոչ բարիդրացիական (կոնկրետ Ադրբեջանի պարագայում՝ թշնամական) հարաբերությունների սրման իրավիճակը:

Հայաստանի անվտանգությունն ամրապնդելու համար մեր երկիրը տարբեր երկրների հետ կնքում է երկկողմ ու բազմակողմ մի շարք պայմանագրեր, համաձայնագրեր և այլ միջազգային բնույթի փաստաթղթեր: Հեռանկարային տեսանկյունից կարևորվում է ՀՀ անդամակցությունը Եվրասիական տնտեսական միությանը և դրա նշանակությունը անվտանգության ոլորտում, ինչը կազմում է նաև ժամանակակից հայ-ռուսական հարաբերությունների կարևորագույն ուղղություններից մեկը:

Եվրասիական տնտեսական միությունն իր բնույթով տարածաշրջանային տնտեսական ինտեգրացիոն միջազգային կազմակերպություն է՝ օժտված առանձին իրավասուբյեկտությամբ և ստեղծված 2014 թվականի մայիսի 29-ին կնքված Եվրասիական տնտեսական միության մասին պայմանագրի հիման վրա, որն ուժի մեջ է մտել 2015 թվականի հունվարի 1-ից: Միությունն ապահովում է ապրանքների, ծառայությունների, կապիտալի և աշխատուժի ազատ տեղաշարժը միության անդամ պետությունների տարածքներում, ինչպես նաև տնտեսության տարբեր ոլորտներում համաձայնեցված, միասնական քաղաքականություն վարելու համար հնարավորություններ է ստեղծում: Ներկայումս Եվրասիական տնտեսական միության անդամ պետություններն են՝ Հայաստանի Հանրապետությունը, Բելառուսի Հանրապետությունը, Ղազախստանի Հանրապետությունը, Ռուսաստանի Դաշնությունը և Ղրղզստանի Հանրապետությունը: Եվրասիական տնտեսական միության բարձրագույն մարմինը Եվրասիական տնտեսական խորհուրդն է, որի անդամները միության անդամ պետությունների նախագահներն են: Մյուս մարմիններն են՝ Եվրասիական միջկառավարական տնտեսական խորհուրդը, որը կազմված է անդամ-պետությունների կառավարությունների ղեկավարներից, Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովը, որի խնդիրն է Միության զարգացման և գործառույթությունների համար պայմանների ապահովումը, և Միության դատարանը:

* Հոդվածն ընդունվել է 15.11.2015:

Հոդվածը տպագրության է երաշխավորել քաղ. գիտ.դոկտոր, պրոֆեսոր՝ Տ.Քոչարյանը:

ՄԵՍՈՐՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱՍՏԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2016

Նմանատիպ միության ստեղծման անհրաժեշտության մասին դեռևս 1994 թվականի մարտի 29-ին հայտարարել է Ղազախստանի նախագահ Ն. Նազարբաևը՝ ՌԴ կատարած իր առաջին պաշտոնական այցի ժամանակ: Նույն թվականի հունիսին մշակված ինտեգրացիոն ծրագիրն ուղարկվում է պետությունների ղեկավարների հաստատմանը: Առաջին փաստաթղթերում ինտեգրացիոն այդ նոր կազմակերպությունն անվանվեց Եվրասիական միություն: Իսկ 1995 թվականին Բելառուսը, Ղազախստանը և Ռուսաստանը ստորագրեցին Մաքսային միության ստեղծման մասին համաձայնագիրը: Այն ուղղված էր կողմերի միջև ազատ տնտեսական փոխգործակցության համար խոչընդոտների վերացմանը, նպատակ ունեւր ապահովելու ազատ ապրանքաշրջանառություն և բարեխիղճ մրցակցություն, և վերջ ի վերջո՝ կողմերի տնտեսությունների երաշխավորված կայուն զարգացումը: 1996 թվականի մարտի 29-ին Բելառուսի, Ղազախստանի, Ղրղզստանի և Ռուսաստանի նախագահները Մոսկվայում ստորագրեցին տնտեսական ու հումանիտար ոլորտներում ինտեգրացիոն գործընթացների խորացման վերաբերյալ պայմանագիր, որին 1998 թվականին միացավ նաև Տաջիկստանը: Իսկ 1999 թվականի փետրվարի 26-ին այս պետությունների միջև ստորագրվեց Մաքսային միության և Միասնական տնտեսական տարածքի մասին պայմանագիրը: 2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշամբեում Բելառուսի, Ղազախստանի և Ռուսաստանի միջև ստորագրվեց մաքսային միասնական տարածքի ստեղծման և Մաքսային միության ձևավորման մասին պայմանագիրը:

2011 թվականի նոյեմբերին Մաքսային միության ղեկավարների կողմից ստորագրվեց Եվրասիական տնտեսական ինտեգրացիայի մասին հռչակագիրը, դրանով իսկ հայտարարվեց ինտեգրացիոն շինարարության հաջորդ փուլի՝ Միասնական տնտեսական տարածքի անցնելու մասին: 2014 թվականի մայիսի 29-ին Եվրասիական տնտեսական բարձրագույն խորհրդի նիստում ստորագրվեց Եվրասիական տնտեսական միության (ԵԱՏՄ) մասին պայմանագիրը: Այն ուժի մեջ մտավ 2015 թվականի հունվարի 1-ից:

Եվ այդպիսով հարկ է փաստել, որ Եվրասիական տնտեսական միությունը ստեղծվել է ազգային տնտեսությունների բազմակողմանի արդիականացման, կոոպերացիայի, մրցունակության բարձրացման և անդամ պետությունների բնակչության կենսունակության բարձրացման համար կայուն պայմաններ ստեղծելու նպատակով:

Հայաստանի Հանրապետության նախագահ Սերժ Սարգսյանի 2013 թվականի սեպտեմբերի 3-ի ՌԴ ք.Մոսկվա կատարած պաշտոնական այցի շրջանակներում ստորագրվեց համաձայնագիր ՀՀ և ՌԴ նախագահների միջև, որից հետո երկու նախագահները հանդես եկան համատեղ հայտարարությամբ, մասնավորապես՝ 2013 թվականի սեպտեմբերի 3-ին Մոսկվայում տեղի ունեցած բանակցությունների արդյունքում Հայաստանի Հանրապետության նախագահ Ս.Սարգսյանը և Ռուսաստանի Ղաշնության նախագահ Վ.Պուտինը հաստատեցին Հայաստանի Հանրապետության և Ռուսաստանի Ղաշնության նպատակադրումը Եվրասիական տարածքում տնտեսական ինտեգրման գործընթացների հետագա զարգացման ուղղությամբ: Այդ համատեքստում ՀՀ նախագահը հայտարարեց Մաքսային միությանը միանալու վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության որոշման և այդ նպատակով կատարելիք անհրաժեշտ քայլերը ձեռնարկելու մասին, իսկ հետագայում Եվրասիական տնտեսական միության ձևավորմանը մասնակցելու վերաբերյալ: Ռուսաստանի Ղաշնության նախագահն էլ իր աջակցությունը հայտնեց Հայաստանի Հանրապետության այդ որոշմանը և հայտնեց այդ գործընթացին համակողմանիորեն աջակցելու ռուսական կողմի պատրաստակամությունը: Վերջնարդյունքում Հայաստանի Հանրապետության՝ Մաքսային միության

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2016

անդամակցության պայմանագիրը ստորագրվեց 2014 թվականի հոկտեմբերի 10-ին Մինսկում: Իսկ նույն թվականի դեկտեմբերի 23-ին ստորագրվեց նույնանման պայմանագիր՝ այս անգամ արդեն Դրոզստանի անդամակցության վերաբերյալ [1]:

Անցած ժամանակահատվածը ցույց է տալիս, որ Հայաստանի՝ ԵԱՏՄ անդամակցությունը չունեցավ այնպիսի ծայրահեղ բեռնացված հետևանքներ, որպիսիք նկատվեցին, օրինակ, Ուկրաինայում: Առանձնահատկությունն այն է, որ Հայաստանը և Ուկրաինան, ինչպես նաև հետխորհրդային տարածքի այնպիսի երկրները, ինչպիսիք են՝ Մոլդովան, Ադրբեջանը, Վրաստանը և Բելառուսը, դեռևս 2009 թվականի մայիսի 7-ից Պրահայում կայացած գագաթնաժողովի արդյունքում ընդունված հռչակագրով մասնակցում էին «Արևելյան գործունեության» շրջանակներում բազմակողմանի համագործակցությանը [2]: Եվ եթե դրանից հրաժարվելու և ԵԱՏՄ-ին անդամակցելու մտադրվածությունը, օրինակ, Ուկրաինայում 2014 թվականի փետրվարին հանգեցրեց Յանուկովիչի իշխանության բռնի փոփոխմանը, ապա դեպքերն այլ կերպ ընթացան Հայաստանում: Երևանը հայտարարեց Եվրոպական միության հետ «Արևելյան գործունեության» շրջանակներում, ինչպես նաև դրանից դուրս համագործակցության ուղղությունների մեծ մասը շարունակելու պատրաստակամության մասին, միաժամանակ խորացրեց Եվրասիական տնտեսական միությանը անդամակցելու գործընթացը, ինչի վերջնական արդյունքը եղավ Հայաստանի լիակատար անդամակցությունը այդ կազմակերպությանը: Իր հերթին Եվրոպական միությունն այնքան ցավագին չվերաբերվեց Հայաստանի «կորստին», ինչպես արտահայտվեց Ուկրաինայի դեպքում՝ որոշակիորեն նպաստելով մինչև պետական հեղաշրջում:

Հայաստանի պաշտոնական անդամակցությունը Եվրասիական տնտեսական միությանը տեղի ունեցավ 2015 թվականի հունվարի 2-ին: Սկզբնական շրջանում այդ գործընթացը որոշակի սահմանափակումներով դրսևորվեց: Նախապես հայտարարվել էր, որ միության անդամ երկրների իրավունքներից Հայաստանը լիակատար կօգտվի ավելի ուշ, գործադիր մարմիններում երկիրը կներկայացվի ոչ ամբողջությամբ: ԵԱՏՄ-ին Հայաստանի անդամակցության մյուս առանձնահատկություններից է այն, որ միության մյուս պետությունների հետ մեր երկիրն ընդհանուր սահման չունի, ինչի արդյունքում Հայաստանի և ԵԱՏՄ մյուս երկրների միջև մաքսային, սահմանային գործընթացների շուրջ պայմանավորվածությունները նույնպես կրում են յուրահատուկ բնույթ:

ԵԱՏՄ տարածք ապրանքների ներկրումից ստացվող մաքսային տուրքերի հայաստանյան բաժինը միության տնտեսագետ-փորձագետների կողմից գնահատվել է 1,3 տոկոս: Հայաստանը սպասարկման ոլորտում Միության անդամների պայմանավորվածություններին կմիանա ընդհանուր հիմքերով, իսկ առևտրի բնագավառում ԵԱՏՄ միասնական տարիֆին Հայաստանի միացումը կիրականացվի աստիճանացված ընթացակարգով: Իսկ մաքսային միասնական տարիֆին Հայաստանը վերջնականապես կանցնի միայն 2020 թվականին [3]:

Հայաստանի Հանրապետությունը գտնվում է մի տարածաշրջանում, որտեղ առկա են անցումային ժամանակաշրջանին բնորոշ բոլոր զարգացումները՝ և՛ ներտարածաշրջանային, և՛ արտատարածաշրջանային սպառնալիքներով հանդերձ: Եթե ներտարածաշրջանային սպառնալիքները պայմանավորված էին ազգամիջյան հակամարտություններով, ապա արտատարածաշրջանային սպառնալիքները հետևանք էին ԽՍՀՄ փլուզումից հետո արտաքին ուժերի համար նոր շահերի ձեռքբերման հնարավորությունների ու ձգտումների: Լինելով Արևելքի և Արևմուտքի, Հյուսիսի և Հարավի, Եվրոպայի և Ասիայի, Ռուսաստանի, ԱՄՆ-ի և Եվրամիության, ՆԱՏՕ-ի և ՀԱՊԿ-ի շահերի հանգուցակետ՝ հարավկովկասյան տարածաշրջանը կրում է այդ շահերի համադրման

ու մրցակցության ազդեցությունը, որով պայմանավորված տարածաշրջանում անվտանգության ապահովման ոլորտն ու դրանում տեղի ունեցող գործընթացներն էապես քաղաքականացված են և տարածաշրջանային երկրների համար ունեն առաջնահերթ նշանակություն: Հատկապես վերջին շրջանում Հարավային Կովկասում ծավալվող անվտանգության և ռազմաքաղաքական գործընթացների ազդեցությունը բավականին ընդլայնվել է, որի հետևանքով տարածաշրջանում ակտիվացել է տարբեր արտաքին ուժերի, գերտերությունների և անվտանգության համակարգերի գործունեությունը [4]:

Իրողություն է, որ Հայաստանը փոքր, սակայն խոցելի տնտեսություն ունի՝ ընդգծված առանձնահատկություններով հանդերձ: Դրանցից պետք է առանձնացնել նախ այն, որ Հայաստանը ծովային էլք չունեցող, հարևան երկու երկրների հետ շրջափակման մեջ գտնվող պետություն է: Մեր երկրի տնտեսությունը դժվարությամբ կարող է գոյություն ունենալ այսպես ասած՝ «ինքն իրենով»: Այն մեծապես կախված է ռազմավարական կարևոր դաշնակից Ռուսաստանի Դաշնությունից: Մասնավորապես, կենսական նշանակության բազմաթիվ ապրանքների զգալի մասը Հայաստանը ներմուծում է Ռուսաստանից:

Ռուսաստանի Դաշնության հետ տնտեսական համագործակցությունը միանշանակ ենթադրում է նաև քաղաքական համագործակցության զուգահեռում: Մասնավորապես, եթե օրինակ, երկու երկրների միջև քաղաքական հարաբերությունները բարիդրացիական չլինեն, բնականաբար, տնտեսական համագործակցության մասին խոսք լինել չի կարող: Հետևաբար, հայ-ռուսական փոխգործակցության շրջանակներում տնտեսական և քաղաքական գործակցությունը սերտորեն փոխկապակցված են և բխում են մեկը մյուսից: Եվրասիական տնտեսական միության համատեքստում հայ-ռուսական տնտեսական գործակցությամբ ապահովվում են ապրանքների, ծառայությունների, կապիտալի և աշխատուժի շարժի ազատությունը, համակարգված, համաձայնեցված կամ միասնական քաղաքականության իրականացումը մեր երկրի համար կենսական նշանակություն ունեցող մի շարք ոլորտներում, ներառյալ անվտանգության երաշխավորման հարցերը [5]:

Ընդհանրապես, անվտանգության բոլոր տեսակները դիտարկվում են ավելի լայն միջավայրում՝ որպես «ազգային անվտանգություն» սոցիալ-քաղաքական մակրոհամակարգի շրջանակներում գործող ենթահամակարգեր: Անվտանգության համակարգը կարելի է բովանդակային տեսակետից ներկայացնել տնտեսական, գիտատեխնիկական, տեղեկատվական, բնապահպանական, հոգևոր, սոցիալական, պաշտպանական, քաղաքական և այլ ոլորտների տարանջատմամբ: Այդ ենթահամակարգերից յուրաքանչյուրն իր հերթին ունի արտաքին ու ներքին կողմեր: Հայաստանի անդամակցությունը ԵԱՏՄ-ին կարևորվում է անվտանգության նշված բոլոր ենթահամակարգերի զարգացումը խթանելու և նորորակական հենքի վրա իրականացնելու համար [6]:

Եվրասիական տնտեսական միությունում արտաքին առևտրային քաղաքականությունն իրականացվում է ԵԱՏՄ-ի կողմից ինքնուրույն կամ անդամ պետությունների հետ համատեղ այն ոլորտներում, որտեղ Միության մարմիններն ընդունում են անդամ պետությունների կողմից պարտադիր կատարման ենթակա որոշումներ, երրորդ կողմի հետ միջազգային պայմանագրեր կնքելու, միջազգային կազմակերպություններում մասնակցելու կամ արտաքին առևտրային քաղաքականության միջոցներ և այլ մեխանիզմներ կիրառելու միջոցով:

Հայաստանի՝ ԵԱՏՄ անդամակցությունից հետո երկրի գործադիր իշխանության մի շարք գերատեսչությունների գործունեության մեջ տեղի են ունեցել նշանակալի փոփոխություններ, որոնք նպատակ ունեն ապահովելու Հայաստանի և ԵԱՏՄ անդամ

մյուս պետությունների առավել սերտ ու բազմակողմանի համագործակցությունը միության շրջանակներում թե երկկողմ, թե բազմակողմ ձևաչափով: Այսպես, օրինակ, ԵԱՏՄ Հայաստանի անդամակցության հետևանքով աշխատանքի և սոցիալական պաշտպանության ոլորտում տեղի են ունեցել որոշ փոփոխություններ: Այդ փոփոխությունները վերաբերում են հաշմանդամության կարգավիճակ ստանալու, ՀՀ քաղաքացի, սակայն հաշվառում չունեցող կամ օտարերկրյա քաղաքացիների բժշկասոցիալական փորձաքննության, ինչպես նաև այլ հաշմանդամներին տրվող արտոնությունների և մի շարք այլ գործընթացներին [7]: Հայաստանի՝ ԵԱՏՄ-ին միանալուց հետո փոփոխություններ են տեղի ունեցել նաև իրավապահ մարմինների գործունեության առանձին ոլորտներում: Մասնավորապես, սկսել են գործել ԵԱՏՄ անդամ չհանդիսացող երրորդ պետությունից ՀՀ տարածք քաղաքացիական և ծառայողական զենքի ներմուծման և արտահանման, դրա համար լիցենզիայի ստացման ընթացակարգերը [8]:

Հայաստանի համար խիստ կարևոր են միգրացիոն այն փոփոխությունները, որոնք պայմանավորված էին նրա՝ ԵԱՏՄ-ին անդամակցությամբ: Մասնավորապես, փոփոխության ենթարկվեցին Եվրասիական տնտեսական միության անդամ պետությունների տարածքներում ՀՀ քաղաքացի հանդիսացող միգրանտների կողմից աշխատանքային գործունեություն ծավալելու կարգում և պայմաններում: Եթե նախկինում ՀՀ քաղաքացիների համար ԵԱՏՄ անդամ պետություններում, հատկապես ՌԴ տարածքում աշխատելու համար պահանջվում էր թույլտվություն, այդ թվում՝ պատենտ, ապա ԵԱՏՄ-ին միանալուց հետո դրա անհրաժեշտությունը չի առաջանում: Փոխարենը՝ ՀՀ քաղաքացիները ԵԱՏՄ անդամ պետությունների տարածքում գտնվելու կամ աշխատելու համար պետք է ունենան գործատուի հետ կնքված քաղաքացիաիրավական կամ աշխատանքային պայմանագիր: Նրանք ազատվեցին նաև ԵԱՏՄ անդամ պետությունների լիազոր մարմիններում գրանցվելու և հաշվառվելու պարտականություններից: Կարգավորվեցին նաև պայմանագրի կնքման և վերակնքման ընթացքում այդ պետությունների տարածքում գտնվելու ժամկետները, քաղաքացիների բուժօգնություն ստանալու և այլ հարցեր: Բացի այդ՝ ԵԱՏՄ անդամ պետությունների տարածքներում ձանաչվում են կրթության վերաբերյալ այն փաստաթղթերը, որոնք տրված են Հայաստանի Հանրապետության կրթական կազմակերպությունների կողմից՝ առանց աշխատանքի տեղավորման պետության օրենսդրությամբ սահմանված կրթության վերաբերյալ փաստաթղթերի ձանաչման ընթացակարգերի անցկացման [9]:

Փոփոխությունները շոշափեցին նաև այնպիսի բնագավառներ, ինչպիսիք են՝ առողջապահությունը (դեղամիջոցների, սարքերի, առողջապահական պարագաների ներմուծում-արտահանումը և այլն) [10], մշակույթը (մշակութային կապերի ամրապնդումը, միջոցառումների կազմակերպումը և այլն), տրանսպորտի և կապի ոլորտը (տրանսպորտային հաղորդակցությունը, ուղևորափոխադրումները, բեռնափոխադրումները, տեղեկատվական համագործակցությունը և այլն):

Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ապահովման գործում առանձնահատուկ դեր ունի ռազմական անվտանգությունը: Յուրաքանչյուր պետության, այնպես էլ Հայաստանի ռազմական քաղաքականությունը իրականացվում է համաձայն երկրի ընդհանուր քաղաքականության, որի առանցքային նպատակային ուղղությունը պետք է լինի բոլոր ազգերի և ժողովուրդների հետ իրավահավասար ընկերության ու բարիդրացիության զարգացումը, ավելի անվտանգ և կայուն աշխարհի կառուցումը:

Հարավկովկասյան տարածաշրջանի ռազմաքաղաքական իրադրությունը մնում է որոշակիորեն անկայուն: Տարածաշրջանի պետություններն անցումային շրջանում են

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2016

գտնվում և անվտանգության խնդիրների լուծման համար առաջին հերթին օգտագործում են ռազմական գործոնը: Դա հանգեցնում է այդ պետությունների ռազմականացմանը, սպառազինությունների մրցավազքին: Այդպիսի ռազմականացված միջավայրում Հայաստանի համար ի հայտ են գալիս ռազմական բնույթի բազմաթիվ սպառնալիքներ: Ուստի, երկրի կայուն զարգացման ապահովման գործում գերակա առաջնահերթություն է դառնում ռազմական անվտանգության ապահովումը: Ի տարբերություն մյուս առաջնահերթությունների, որոնք առավելապես բխում են Հայաստանի Հանրապետության և հայ ազգի ինքնության պահպանման ու զարգացման բնական շահերից, վերջինս պարտադրված առաջնահերթություն է [11]:

Վերլուծության շրջանակներում հարկ է ընդգծել այն կարևոր իրողությունը, որ, յուրացնելով տնտեսական համագործակցության նոր հարթակներ ու մակարդակներ, Հայաստանը ձեռք է բերում նաև ռազմաքաղաքական նոր գործընկերներ, ամրապնդում երկրի անվանգությունը թե՛ նյութատեխնիկական բազայի շահավետ, առանց հարկերի կամ արտոնյալ պայմաններով համալրման, թե՛ պոտենցիալ նոր դաշնակիցների «հատունացման» առումներով:

ԵՄՄՍ պայմանագրի համաձայն՝ Հայաստանը միությանն անդամակցելուց հետո ազատվում է ռազմական նշանակության արտադրանքի մաքսազերծումից, որը մեր հանրապետություն կներմուծվի 2015-2022 թվականների ժամանակահատվածում: Այս արտոնությունը վերաբերելու է ՀՀ զինված ուժերի համար հետաքրքրություն ներկայացնող այն արտադրանքին, որոնց համարժեքները չեն արտադրվում Միության այլ անդամ-պետություններում: Մաքսային վճարումներից ազատված կլինեն նաև մինչև 2022 թվականը Հայաստան ներմուծվող քաղաքացիական ինքնաթիռների և ուղղաթիռների որոշ տեսակներ, ինչպես նաև ԱԷԿ-ի շինարարության և մոդերնիզացման համար անհրաժեշտ այլ արտադրանք:

Հայաստանի համար այս դրույթը առանձնակի կարևորություն ունի երկրի անվտանգության, հատկապես ռազմական անվտանգության երաշխավորման ու ռազմական ներուժի ամրապնդման տեսանկյունից: Գաղտնիք չէ, որ պետական բյուջեի զգալի հատվածը հատկացվում է ՀՀ զինված ուժերի համար զենք-զինամթերքով և ռազմական տեխնիկայով համալրելու նպատակով: Հատկապես նոր սերնդի ռազմամթերքի ապահովման առումով ԵՄՄՍ պայմանագրի այս հատվածը առավելապես ձեռնտու է Հայաստանին:

Ճիշտ է, Միությունը դեռ 1 տարի է գործում է և, կարելի է ասել, որ այս ընթացքում գրեթե ոչ մի ռազմավարական հնչողություն ունեցող քայլ չի արվել, սակայն այս ընթացքում պայմանագրի բազմաթիվ դրույթներ հստակեցվել են ու կոնկրետացվել ծրագրային պայմանավորվածությունների ձեռք բերումով: Եթե ապագայում կիրականացվեն նախատեսված ծրագրային միջոցառումները, բացի տնտեսական զարգացումից, Հայաստանի Հանրապետությունը կամրապնդի նաև երկրի անվտանգությունը՝ շահավետ ու արտոնյալ պայմաններով ձեռք բերելով ռազմական անվտանգության երաշխավորման համար անհրաժեշտ, նաև նոր սերնդի զենք-զինամթերք: Անվտանգության ապահովման իրականացման այս մոտեցումով Հայաստանը ոչ միայն կիրառում է շահավետ քաղաքականություն, այլև ի դեմս ԵՄՄՍ անդամ-պետությունների՝ Հայաստանը ձեռք է բերում թե՛ տնտեսական, թե՛ ռազմաքաղական կայուն գործընկերներ:

Հայաստան-Ռուսաստան երկկողմանի հարաբերությունների, ինչպես նաև ԵՄՄՍ շրջանակներում համագործակցության խորացմանն ու ամրապնդմանն են ուղղված վերջին շրջանում գրեթե բոլոր այն հանդիպումները, որոնք տեղի են ունենում երկու պետությունների միջև տարբեր մակարդակներով ու ձևաչափերով: Մշտապես կարևորվում

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2016

են հատկապես Հայաստանի Հանրապետության և Ռուսաստանի Դաշնության նախագահների մակարդակով հանդիպումներում երկու երկրների միջև դաշնակցային ռազմավարական հարաբերությունների զարգացման հարցերը թե երկկողմ, թե բազմակողմ ձևաչափերով: Այսպես, օրինակ, 2015 թվականի հուլիսի 7-ին Մոսկվայում բարձր մակարդակի բանակցությունների ընթացքում Հայաստանի և Ռուսաստանի ղեկավարները քննարկել են երկկողմ և բազմակողմ ձևաչափերով հայ-ռուսական համագործակցության հարցերի լայն շրջանակ՝ մասնավորապես անդրադառնալով ռազմավարական գործընկեր երկու երկրների միջև քաղաքական, տնտեսական, հումանիտար ոլորտներում, ինչպես նաև ԵԱՏՄ-ին Հայաստանի անդամակցությունից հետո ինտեգրացիոն գործընթացների շրջանակում համագործակցությանը վերաբերող հարցերին, նախանշել հարաբերությունների առավել ամրապնդման ու խորացման ուղղությամբ հետագա աշխատանքները [12]: Իսկ նույն թվականի սեպտեմբերի 8-ին Բելառուսի Գրողնո քաղաքում տեղի ունեցավ ԵԱՏՄ միջկառավարական խորհրդի նիստը, որին մասնակցեցին ՀՀ Կառավարության մի շարք անդամներ՝ վարչապետ Հ. Աբրահամյանի գլխավորությամբ: Նիստի մասնակիցները քննարկել են ինտեգրացիոն փոխգործակցությանն առնչվող մի շարք հարցեր՝ արդյունաբերական համագործակցություն, մակրոտնտեսական և ֆինանսական կայունության ապահովման խնդիրներ, ծառայությունների միասնական շուկայի ձևավորում և այլն: Անդրադառնալով ԵԱՏՄ-ի՝ Եվրոպական միության հետ համագործակցության կարևորությանը՝ ՀՀ վարչապետ Հովիկ Աբրահամյանը նշել է, որ, հաշվի առնելով Եվրոպական միության հետ առևտրատնտեսական հարցերով բանակցությունների կուտակած փորձը, Հայաստանը պատրաստակամ է աջակցելու Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովին Եվրոպական Միության հետ համապատասխան երկխոսության ձևավորմանը, ինչը կնպաստի ինտեգրացիոն գործընթացների զարգացման փոխշահավետության և փոխլրացնող սկզբունքի ապահովմանը: Նիստի վերջում ԵԱՏՄ անդամ պետությունների վարչապետները ստորագրել են մեկ տասնյակից ավելի փաստաթղթեր, որոնք սահմանում են փոխգործակցությունը մտավոր սեփականության, որոշ ապրանքների դրոշմավորման համակարգի ներմուծման, ծառայությունների ընդհանուր շուկայի ձևավորման և այլ հարցերում [13]:

Ամփոփելով հոդվածը՝ կարելի է ընդգծել, որ, Հայաստանի անվտանգության գրեթե բոլոր ոլորտների կայուն զարգացման հրամայականից ելնելով և հաշվի առնելով մեր երկրի ներկա տնտեսական պայմանները, Հայաստանի Հանրապետության անդամակցությունը ԵԱՏՄ-ին տնտեսության ու անվտանգային հենքի զարգացման այլընտրանքային ճանապարհ էր, և առկա ու հնարավոր մարտահրավերներով հանդերձ՝ Հայաստանը պետք է փորձի առավելագույն օգուտները քաղել միությանը անդամակցությունից: Դրա համար պետք է ոչ միայն ընդունել պայմանագրի կետերը, այլև առաջադրել սեփական պահանջները, քանի որ ԵՏՄ օրենսդրությունն ընդունվում է կոնսենսուսի հիման վրա, միությունում օրենքով հավասար պայմաններ են երաշխավորվում բոլոր անդամների համար՝ միաժամանակ հաշվի առնելով, որ Ռուսաստանը փորձելու է իշխողի դիրքերից ղեկավարել ԵՏՄ-ն և դրա շրջանակներում իրականացվող քաղաքականությունը:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Евразийский Экономический Союз (ЕАЭС), <http://eaeunion.org/?lang=am#about-media>
2. Հայաստանի Հանրապետության արտաքին գործերի նախարարություն, Հայաստանի համագործակցությունը ԵՄ հետ,
3. <http://www.mfa.am/hy/country-by-country/eu/>
4. Набережнов Г., Армения вступила в Евразийский Экономический Союз, www.top.rbc.ru, 02.01.2015
5. Հայաստանը և միջազգային հանրությունը // Քոթանջյան Հ.Ս., Հակամարտության էթնոքաղաքագիտություն: Հայաստանի ռազմական քաղաքականության և ազգային անվտանգության հիմունքները, Եր., ՀՀ ՊՆ Դ. Կանայանի անվան ԱՌՀԻ, 2010, էջ 684-685
6. Հայաստանի Հանրապետության էկոնոմիկայի նախարարություն, Տեղեկատվություն Եվրասիական տնտեսական միության մասին, <http://mineconomy.am/arm/46/gortsaruyt.html>
7. Քոչարյան Տ.Տ., Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության հիմունքների վերաբերյալ, ուսումնական ծեռնարկ, Եր., 2013, էջ 51:
8. Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն, http://www.mlisa.am/home/index.php?menu_id=110&child_id=125&code_id=647
9. Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանություն, Նորամուծություններ ԵԱՏՄ անդամակցության շրջանակներում, <http://www.police.am/news/view/18.html>
10. Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և արտակարգ իրավիճակների նախարարության Միգրացիոն պետական ծառայություն, Եվրասիական տնտեսական միության անդամ պետությունների տարածքներում ՀՀ քաղաքացի աշխատանքային միգրանտների կողմից աշխատանքային գործունեություն ծավալելու կարգի և պայմանների մասին, 13.01.2015, http://smsmta.am/?show_news&news_id=382
11. Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարի հրաման N01-Ն, առ 16.01.2015թ. http://moh.am/OrenqGorcox/01N_HRAMAN%20.pdf
12. Քոչարյան Տ.Տ., Հայաստանի Հանրապետության ռազմական անվտանգությունը ազգային անվտանգության համատեքստում, Եր., 2012, էջ 172:
13. Հայաստանի Հանրապետության և Ռուսաստանի Դաշնության նախագահների պաշտոնական հանդիպման տեքստ, Մոսկվա, 07.09.2015թ. <http://www.president.am/hy/press-release/item/2015/09/07/President-Serzh-Sargsyan-meeting-with-Vladimir-Putin-President-of-Russia/>
14. Լրագիր, ԵԱՏՄ միջկառավարական խորհրդի հաջորդ նիստը Հայաստանում է անցկացվելու, 08.09.2015, <http://www.Iragir.am/index/arm/0/politics/view/120101.dlulDBOG.dpuf>

ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ

Հայաստանի Հանրապետության անդամակցությունը Եվրասիական տնտեսական միությանը և դրա ազդեցությունը անվտանգության ոլորտում
Արմեն Աղաբաբյան

Հոդվածում հեղինակի կողմից նշվում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունը, անդամակցելով Եվրասիական տնտեսական միությանը, նոր ձևաչափով է հանդես գալիս արտաքին քաղաքականության մեջ՝ միաժամանակ մեծ առաջընթաց ուրվագծելով ներպետական հետագա զարգացումների համար: Այս համատեքստում կարևորվում է Հայաստանի անվտանգության երաշխավորվածության նոր հենքային մակարդակի ապահովումը, անվտանգության բոլոր ենթահամակարգերում քաղաքականության կատարելագործմանը նպաստելը: Նպաստավոր պայմաններ են ստեղծվում նաև ՀՀ անվտանգության հիմնարար կառուցակարգերի, հատկապես երկրի ռազմական անվտանգության տնտեսական հենքի կայուն զարգացման համար:

РЕЗЮМЕ

Членство Республики Армения в Евразийском экономическом союзе и его влияние в сфере безопасности
Армен Агабабян

Ключевые слова: *экономический союз, регион, членство, взаимодействие, двусторонние и многосторонние форматы, диалог, безопасность, политика безопасности, экономический потенциал.*

В статье подчеркивается, что Республика Армения, присоединяясь к Евразийскому экономическому союзу, в новом формате выступает во внешней политике, одновременно намечая высокий прогресс для дальнейшего внутригосударственного развития. В данном контексте является важным обеспечение нового базового уровня гарантирования безопасности Армении, содействие совершенствования политики всех подсистем безопасности страны. Создаются благоприятные условия также для стабильного развития экономической основы механизмов безопасности Армении, особенно военной безопасности страны.

SUMMARY

The Membership of the Republic of Armenia to the Eurasian Economic Union and its Impact on Security Sphere
Armen Aghababyan

Keywords: *economic union, region, memberships, cooperation, bilateral and multilateral formats, dialogue, security, security policy, economic potential.*

The author of the article mentions that Armenia's membership in Eurasian Economic Union has a new format in the foreign policy that outlines progress for further domestic developments. In this context, it is important to provide a new baseline to guarantee the security of Armenia and improve country's all security subsystems. Favorable conditions are also created for the sustainable development of the economic basic of the RA fundamental security mechanisms especially for the military security.